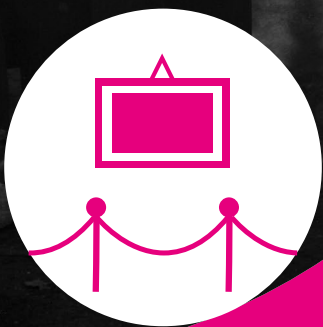

VRIENDEN MET WILLEM

BEELDENE KUNST voor groep 7 verzorgd door:
Museum Jan Cunen

VOORWOORD

Handleiding OKVO

Beste leerkracht,

Wat leuk dat je aan de slag gaat met de handleiding van het OKVO Basismenu! De zes professionele culturele instellingen in Oss hebben een prachtig programma gemaakt waarin kinderen een culturele instelling bezoeken en kennis maken met een van de disciplines: beeldende kunst, literatuur, muziek, theater, audiovisueel, cultureel erfgoed en dans. Het Basismenu biedt de kinderen een stevige fundering binnen zijn of haar culturele ontwikkeling.

In deze handleiding vind je alles wat je nodig hebt om goed voorbereid de culturele instelling te bezoeken. Heb je vragen of opmerkingen? Aarzel dan niet om contact op te nemen met mij of een van de culturele instellingen. Wij helpen je graag verder.

Namens alle culturele instellingen, veel plezier en inspiratie gewenst!

Marian Hamilton, coördinator OKVO

Het Basismenu van OKVO voorziet in:

- De **kerndoelen** van de leergebieden kunstzinnige oriëntatie (54,55,56), oriëntatie op jezelf en de wereld (51,52,53) en Nederlands in het mondeling én schriftelijk onderwijs (1,5,9).
- Drie **competenties** van de Cultuurloper: onderzoekend vermogen, creërend vermogen en reflecterend vermogen.

Wil jij meer OKVO op jouw school? Dat kan met het Plusmenu. Zie www.okvo.nl

INHOUD

Leerkrachtenhandleiding Vrienden met Willem

VOORWOORD	2
INLEIDING	4
PRAKTISCHE INFORMATIE	5

DRIE BIJZONDERE LESSEN

Les 1 Voorbereidend: Wie is Willem?	6
Les 2 Bezoek aan Museum Jan Cunen	8
Les 3 Reflectie en doe-opdracht: Schrijf een brief aan Willem!	9

OVER OKVO

Bij OKVO maken kinderen kennis met kunst en cultuur in Oss!	11
Partners	11
Colofon	11

INLEIDING

Vrienden met Willem

Met deze handleiding bereid je met les 1 je klas voor op de tentoonstelling 'Willem Witsen, stille kracht' die jullie bezoeken tijdens les 2 in Museum Jan Cunen. Met les 3 sluit je het project in de klas af. Bij de lessen (les 1 en 3) in de klas hoort een kant-en-klare presentatie voor op het digibord, met al het bijbehorende beeldmateriaal. Deze presentatie kun je downloaden op de [OKVO-website](#).

Wat gaan de leerlingen ervaren?

In dit project stap je samen met je klas een tijdmachine in: jullie gaan meer dan honderd jaar terug in de tijd! In het museum maken de kinderen kennis met Willem Witsen: een echte alleskunner die van alle markten thuis was: kunst maken, schaken, (brieven) schrijven én fotograferen. De kinderen gaan op ontdekkingsstocht in het museum, worden aan het denken gezet (hun mening doet ertoe!) en natuurlijk gaan ze ook zelf aan de slag met inspirerende maakopdrachten.

Hoe ziet het educatieve programma eruit?

Les 1 - Voorbereidend: Wie is Willem?

In les 1 kijken jullie samen een filmpje waarmee je alvast een inkijkje krijgt in Museum Jan Cunen. Ook maken de kinderen alvast kennis met Willem Witsen en zoomen ze in deze les in op het thema vriendschap.

Les 2 - Bezoek aan Museum Jan Cunen

In het museum bezoeken de kinderen de tentoonstelling *Willem Witsen, stille kracht*; een tentoonstelling over een echte alleskunner die van alle markten thuis was. Samen met twee museumdocenten gaan de kinderen de werken bekijken, samen in gesprek en aan de slag met diverse doe-opdrachten.

Les 3 - Reflectie en doe-opdracht: Schrijf een brief aan Willem!

Met deze les kun je het project op school op een leuke manier afsluiten. Je kijkt met de kinderen terug op het museumbezoek en laat de kinderen daarna ouderwets in de pen klimmen, net als Willem meer dan honderd jaar geleden.

PRAKTISCHE INFORMATIE

Besprek op school de museumregels

Voordat jullie het museum bezoeken, neem je met de klas de museumregels door. Het is aan te raden het op een positieve manier te bespreken door bijvoorbeeld te beginnen met de vraag 'Wat mag je in een museum wel?' (Goed kijken, vragen stellen en je mening geven, rondlopen). Vervolgens stel je de vraag 'Wat mag er in een museum niet?' (Rennen, schreeuwen, elkaar duwen, eten, kunstwerken aanraken). Leg uit wat de reden is: we willen natuurlijk geen schade aan de kunstwerken en we willen ook geen andere museumbezoekers storen tijdens hun bezoek!

Lopend, fietsend of met de auto naar het museum?

Als je school in de buurt van het museum is, dan kom je het makkelijkst te voet of op de fiets. In het aangrenzende Jan Cunen Park staan fietsenrekken. Komen jullie niet met de fiets maar met de auto? Houd dan rekening met de looptijd van de parkeerplaats naar het museum. Rond het museum zijn diverse betaalde parkeerplaatsen, zoals Ridderhof, Maasvallei, Jurgensplein of parkeergarage Bergoss. Gratis parkeren kan bijvoorbeeld bij het zwembad, vanaf daar is het ongeveer 10 minuten lopen naar het museum.

Na afloop is er een digitale evaluatie

Na afloop van het programma horen we graag terug wat je ervan vond. We hebben daarvoor een korte, digitale evaluatie gemaakt. De link naar de evaluatie staat op de OKVO-website onder '[Groep 7: Basismenu | Beeldende kunst](#)'. Ook mailen we de link nog een keer ter herinnering. Jouw ervaringen en tips nemen we mee in de ontwikkeling van het programma van volgend jaar.

Wie is mijn hulplijn?

Heb je een vraag? Neem dan contact op met Janneke van Wolfswinkel (educatie en interactie). Stuur een mail naar jannekevanwolfswinkel@museumjancunen.nl of bel 06-47655417. Gebeurt er op de dag van het museumbezoek iets onvoorziens waardoor jullie later zijn of niet kunnen komen? Bel dan rechtstreeks naar het museum: 0412-798000.

LES 1

Vorbereidend: Wie is Willem?

Het doel van deze les is om de kinderen voor te bereiden op het bezoek aan Museum Jan Cunen. Hiervoor kijken jullie samen een filmpje van het museum. Ook maken de kinderen alvast kennis met Willem Witsen en zoomen ze in deze les in op het thema vriendschap. Willem was een belangrijke spil in zijn vriendengroep: een groep kunstenaars die bij elkaar logeerde, spelletjes deed (schaak), af en toe ruzie maakte, maar vooral heel goed bevriend was. Maar wat is dat, een goede vriend? En is dat voor iedereen hetzelfde?

PRAKTISCHE INFO

Benodigheden: klaslokaal met digibord, kleine briefjes, pennen/potloden

Vorbereidingstijd: geen

Lestijd: 45 minuten

Kerdoelen: 54, 56

OPDRACHTEN

Opdracht 1 - Museum Jan Cunen & bespreken van de museumregels

- Wie kent Museum Jan Cunen? Wie is er al weleens geweest?
- Bekijk samen het filmpje waarin je alvast een kijkje neemt in het museum en waarin wordt verteld wat je kunt verwachten. Klik op [deze link](#) om het filmpje te openen.

Het is aan te raden om kort voor het museumbezoek de museumregels te bespreken. Deze staan op pagina 5.

Opdracht 2 - Klassengesprek over vriendschap

- Laat op het digibord een foto van Willem Witsen zien vanuit de bijbehorende presentatie. Hij was een Nederlandse kunstenaar die meer dan honderd jaar geleden leefde. In het museum gaan jullie een tentoonstelling bekijken met zijn kunstwerken en over zijn leven. Omdat er veel brieven van hem bewaard zijn gebleven weten we dat hij heel veel vrienden had en dat hij erg belangrijk was voor hen.
- Ga met je klas in gesprek over het thema vriendschap. Je kunt deze vragen als leidraad gebruiken:
  - Wat is vriendschap?
  - Moet je op elkaar lijken om vrienden te zijn?
  - Wanneer vind jij iemand een goede vriend?
  - Bestaat de perfecte vriend?
  - Praat jij als een vriend tegen jezelf (in je gedachten?)
  - Is er verschil tussen online vrienden en vrienden 'in het echt'?
  - Kun je vrienden zijn met iemand die jou niet als vriend ziet?
  - Hoeveel vrienden kun je maximaal hebben?
  - Hoe maak je vrienden?
  - Is vriendschap voor kinderen anders dan voor volwassenen?

Opdracht 3 - Vriendschapsladder

Wat vind je het belangrijkste in een vriendschap? Deze vraag staat centraal bij het maken van de vriendschapsladder.

1. Deel per kind drie briefjes uit.
2. Laat elk kind maximaal drie dingen opschrijven die het kind belangrijk vindt in een vriendschap. (Bijvoorbeeld: eerlijkheid, vertrouwen, samen leuke dingen doen, geheimen delen, veel praten met elkaar, samen grappen maken).
3. Verzamel alle briefjes en haal dubbele briefjes er tussenuit.
4. Laat nu één kind van de overgebleven briefjes een vriendschapsladder maken: ze worden van boven naar beneden op volgorde van belangrijkheid gelegd.
5. Nu mogen andere kinderen de volgorde veranderen. Is er veel verschil van mening?

Opdracht 4 - Selfies 2.0

- Willem maakte ook foto's. Toen hij leefde was fotografie nog maar net uitgevonden, hij was er dus supersnel bij! Hij maakt vooral veel foto's van zijn vrienden. In de bijbehorende presentatie voor op het digibord zie je er een paar. Wat valt je op aan de foto's?
- Nu zijn jullie aan de beurt! Maak drie- of viertallen en laat elk groepje nadenken over een groepsfoto. Hoe zou die eruit moeten zien? Wil je met of bij iets op de foto? Strak geposeerd of juist losjes? Serieus kijken of lachen? Lijken jullie op elkaar of juist niet? Maak als leerkracht van elk groepje een foto van het resultaat.

LES 2

Bezoek aan Museum Jan Cunen

Voordat jullie het museum bezoeken neem je met de klas de museumregels door. Het kan zijn dat je ze al aan het eind van les 1 hebt besproken. Dan kun je ze nog eens kort herhalen op de dag van les 2.

PRAKTISCHE INFO

Benodigheden: Vervoer

Vorbereiding: De klas in twee groepen verdelen

Lestijd: 75 minuten (exclusief reistijd)

Kerdoelen: 54, 55, 56

WAT HOUDT HET MUSEUMBEZOEK IN?

In het museum bezoeken de kinderen de tentoonstelling *Willem Witsen, stille kracht*; een tentoonstelling over een echte alleskunner die van alle markten thuis was: kunst maken, schaken, (brieven) schrijven én fotograferen. Samen met twee museumdocenten gaan de kinderen de kunstwerken bekijken, samen in gesprek en aan de slag met diverse doe-opdrachten.

ZIJ-INGANG VAN HET MUSEUM!

Bij Museum Jan Cunen worden schoolklassen via de zij-ingang binnengelaten. Deze deur vind je aan de kant van de Raadhuislaan. De museumdocent staat daar op het afgesproken tijdstip klaar om jullie te ontvangen.

WAT IS MIJN ROL IN HET MUSEUM?

Jouw rol als leerkracht is om toezicht op de klas te houden. De twee museumdocenten begeleiden de klas inhoudelijk maar hebben niet de taak om de kinderen bij te sturen. De klas wordt in twee groepen verdeeld, het idee is dat je tussen de groepen heen en weer loopt. Ook helpt het om van tevoren twee groepen te maken waarvan je weet dat de samenstelling fijn zal werken.

MOGEN DE OUDERS MEEKIJKEN?

Zeker, als er ouders mee zijn omdat ze voor vervoer hebben gezorgd, mogen ze meelopen tijdens het programma. Binnen openingstijden van het museum (11.00-17.00 uur, m.u.v. maandag) kunnen ze ook in Café Cunen terecht voor een kopje koffie of thee (op eigen kosten).

LES 3

Reflectie en doe-opdracht: Schrijf een brief aan Willem!

Met deze les kun je het project op school op een leuke manier afsluiten. Je kijkt met de kinderen terug op het museumbezoek en laat de kinderen daarna ouderwets in de pen klimmen, net als Willem meer dan honderd jaar geleden.

PRAKTISCHE INFO

Benodigdheden: Briefpapier (meegekregen bij het museumbezoek), digibord (voor laten zien beeldmateriaal en luisteren audiofragment), pennen of potloden, eventueel: printjes van gevoelswiel

Vorbereidingstijd: 5 minuten (in geval van printen)

Lestijd: 35-45 minuten

Kerdoelen: 1, 5, 9, 54 en 56

OPDRACHTEN

Opdracht 1 - Reflectie

Besprek het museumbezoek met de kinderen aan de hand van de volgende gespreksvragen:

- Welke nieuwe dingen ben je te weten gekomen tijdens het bezoek?
- Welk kunstwerk heeft de meeste indruk gemaakt? Waarom?

Opdracht 2 - Schrijf een brief aan Willem!

In de tijd van Willem was er nog geen Whatsapp, Snapchat of BeReal. Daarom schreven Willem en zijn vrienden brieven naar elkaar. En gelukkig zijn die bewaard gebleven! In het museum hebben jullie ze bekeken. Alles komt voorbij in die brieven: waar ze mee bezig zijn, wat ze mooi vinden, waar ze verdrietig over zijn, wat ze geweldig vinden aan een ander óf juist wat ze superirritant vinden. Heb jij weleens een brief gekregen of geschreven? Waar ging dat over?

Opdracht 2.1 - Samen luisteren: een brief van Nico

Schrijver Nico Dijkshoorn heeft speciaal voor de tentoonstelling elf brieven geschreven aan Willem. Het museum noemt hem Willems nieuwe vriend. In zijn brieven reageert Nico op de kunstwerken en het leven van Willem. Op die manier weten wij weer wat Nico dacht en voelde bij de kunstwerken en voorwerpen.

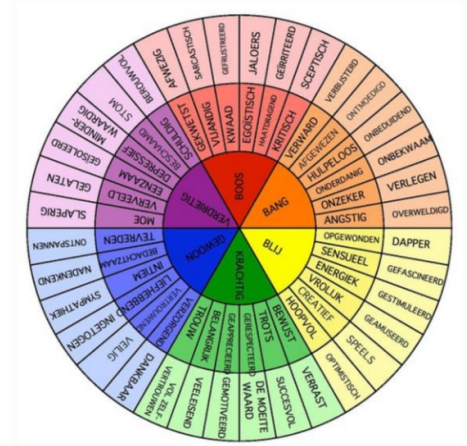
Luister nu samen naar één van de elf brieven van Nico. Het gaat over Willems schilderjas, weet je nog? Je vindt er een foto van in de presentatie voor op het digibord. Klik op het luistericoon om naar de brief te luisteren. (3.05 min.)

Opdracht 2.2 - Klim in de pen

Jouw beurt! Schrijf op het briefpapier een brief aan Willem. Schrijf in je brief wat je van de tentoonstelling in het museum vindt. Wat heb je gezien en wat ga je ervan onthouden? Wat zou je tegen Willem willen zeggen? Om het weer een beetje op te frissen: bekijk in de bijbehorende presentatie voor het digibord de foto's van een paar kunstwerken die jullie in het echt hebben gezien.

De vrienden schreven alles aan elkaar en lieten zich vaak in elkaars hart kijken. Schrijf daarom niet alleen wat je van Willem of van (één van) zijn kunstwerken vindt, maar ook waar ze je aan doen denken en welk gevoel ze bij jou oproepen. Werd je er blij van of juist verdrietig? Kreeg je er een rustig gevoel bij, of werd je er hoopvol of juist ongeduldig van?

Inspiratie nodig? Laat op het digibord het gevoelswiel zien, met in het midden de basisgevoelens. Je vindt deze in de bijbehorende presentatie.

Opdracht 2.3 - Op de post

Klaar? Stuur alle brieven (of een kopie) op naar:

Museum Jan Cunen
t.n.v. Janneke van Wolfswinkel
Molenstraat 65
5341 GC Oss

Liever inscannen en per e-mail versturen?

Dat kan ook, het mailadres is educatie@museumjancunen.nl.

In het museum worden de brieven opgehangen op de Junior Eregalerij, een plek voor kinderkunst. Zo kunnen museumbezoekers lezen wat jullie aan Willem hebben geschreven en wat jullie van zijn kunstwerken vonden.

KLAAR!

Na het reflectiegesprek en de doe-opdracht is het project voor groep 7 afgerond en kan de digitale evaluatie ingevuld worden. Je vindt de link naar de evaluatie [hier](#).

TIP: etsen in de klas!

Nog niet uitgekeken op Willem? Laat je klaslokaal omtoveren tot ets-atelier door Charlotte en Laura van EtsXpress. Op [de website van EtsXpress](#) vind je alle informatie.

OVER OKVO

BIJ OKVO MAKEN KINDEREN KENNIS MET KUNST EN CULTUUR IN OSS!

Alle kinderen in Oss moeten een kans krijgen om kennis te maken met de wereld van kunst en cultuur. Daarom werken alle culturele aanbieders in Oss in een partnerschap samen met het primair onderwijs om dit doel te bereiken.

Met het OKVO Basismenu:

1. Komen kinderen gedurende hun gehele basisschoolperiode in aanraking met alle disciplines: theater, muziek, dans, cultureel erfgoed, literatuur, beeldende kunst en audiovisueel.
2. Gaan de kinderen op bezoek bij alle culturele instellingen in Oss.
3. Worden de leerkrachten voorzien van kwalitatief hoogwaardig lesmateriaal.
4. Worden de leerkrachten ondersteund in kennis over cultuureducatie door middel van onderwijsbijeenkomsten.
5. Is aan de [kerndoelen](#) van kunstzinnige oriëntatie, oriëntatie op jezelf en de wereld en Nederlands in het mondeling én schriftelijk onderwijs voldaan wanneer het Basismenu is doorlopen.

Scholen zijn al jarenlang erg tevreden over OKVO (samenwerking, organisatie en uitvoering) en geven gemiddeld een 7,6!

PARTNERS

OKVO is een samenwerkingsverband van lokale culturele instellingen:

Bibliotheek Oss, Cultuurpodium Groene Engel, Theater De Lievekamp, Museum Jan Cunen, Muzelinck en Stadsarchief Oss.

COLOFON

Redactie en coördinatie:

OKVO, Osse Kunstinstituten Voor het Onderwijs i.s.m. Museum Jan Cunen

Subsidiëring: Gemeente Oss

Vormgeving: 2VORM grafisch ontwerp studio

Foto's: Willem Witsen, Loek Blonk

Bron gevoelswiel: Dr. Gloria Wilcox

